Lärande och lek i utomhusmiljö

-en observations och intervjustudie om lärares förhållningssätt till lärande och lek i utomhusmiljö på fritidshemmet

Otto Lindblad, Måns Olström & Ivana Trujic

Grundlärarprogrammet med inriktning mot arbete i Fritidshem

Uppsats/Examensarbete: 15 HP

Kurs: LRX2AG

Nivå: Grundnivå

Termin/år: HT 2022

Handledare: Thorbjörn Johansson

Examinator: Johan Söderman

Nyckelord: Utomhusmiljön, lärares förhållningssätt, mediering, appropriering, lärande och lek

Abstract

This bachelor thesis was conducted by Otto Lindblad, Måns Olström and Ivana Trujic. It´s an empirical qualitative study that is meant to give the reader a deeper understanding of how teachers practice leisure home in Swedish schools while they use the outdoor environment. The study was conducted by using observations in the outdoor environment in the schools and interviewing teachers in leisure homes. The theoretical outpost in the study is the sociocultural perspective, and our results were analyzed with the same perspective in mind. The results that our study shows are the teachers approach to the outdoor environment that is crucial to what the pupils do in the outdoors. Some other results that we found are that the outdoor environment near the school and the design of the schoolyard also affect the pupils possibility to learn and to play outside. We also found through our observations and interviews that the teachers that are outdoors in the break time are important to the pupils because the teachers make them feel safe. The outdoor and how we view it, is a very interesting subject that we believe is going to be a subject for research for many years to come.

Förord

Vår kvalitativa intervjustudie är ett examensarbete på grundlärarprogrammet med inriktning mot fritidshem på Göteborgs Universitet. Detta arbete genomfördes under höstterminen år 2022 av Otto Lindblad, Måns Olström och Ivana Trujic och omfattar 15 högskolepoäng. Vi har valt att genomföra observationer på sex olika skolor med olika förutsättningar för lek och lärande i utomhusmiljön. Vi har även valt att intervjua en lärare från varje skola för att skapa en bredare bild av hur de förhåller sig till de som sker i utomhusmiljön. Hur lärarnas förhållningssätt påverkar elevernas lärande och lek i utomhusmiljön på fritidshemmet.

Vi vill rikta ett stort tack till vår handledare Thorbjörn Johansson som har kommit med bra feedback under hela vår arbetsprocess. Vi vill också tacka de sex olika skolorna och alla de sju olika fritidshemslärarna som valde att ställa upp på observation och intervjuer, utan er hade vårt arbete inte gått att genomföra.

Jag vill även rikta ett stort tack till min flickvän Sara som har kommit med peppande ord och bra feedback under hela arbetet.

Jag vill tacka min fästman och min underbara dotter för inspiration och uppmuntran.

Jag vill tacka mina fantastiska vänner som jag delat denna studie med för goda samtal och roliga stunder.

Innehållsförteckning

2.0 Bakgrund **8**

2.1 Problemdiskussion *8*

2.2 Syfte *9*

2.3 Frågeställningar *9*

2.4 Vår definition av lek *9*

2.5 Lärarens förhållningssätt till lek *10*

2.6 Forskningsområde *11*

2.7 Didaktisk relevans *11*

2.8 Tidigare forskning *12*

3.0 Teoretisk utgångspunkt **15**

3.1 Sociokulturellt perspektiv *15*

4.0 Begrepp **16**

4.1 Mediering *16*

4.2 Appropriering *16*

5.0 Metod **17**

5.1 Analysmetod *17*

5.2 Observation *18*

5.3 Intervjuer *18*

5.4 Sortera, reducera och argumentera *19*

5.5 Etiska ställningstaganden *20*

5.6 Validitet och reliabilitet *20*

5.7 Metareflektion *21*

6.0 Resultat **22**

6.1 Inkludering och utomhusmiljö *22*

6.2 Lek initierad av lärare *23*

6.3 Lek initierad av elev *24*

6.4 Elevernas delaktighet *24*

6.5 Strukturella villkor och antalet elever *25*

6.6 Inkludering, förhållningssätt och den fria leken *27*

6.7 Lärande genom lek *27*

6.8 Fri lek *27*

6.9 Meningsfull fritid *28*

6.10 Lekkompetens *29*

7.0 Diskussion **30**
7.1 Syftesdiskussion *30*
7.2 Resultatdiskussion *30*
7.2.1 Lek initierad av lärare *31*
7.2.2 Lek initierad av elev *32*
7.2.3 Elevers delaktighet *33*
7.2.4 Strukturella villkor och antal elever *35*
7.2.5 Lärande genom lek *37*
7.2.6 Meningsfull fritid *37*
7.2.7 Lekkompetens *38*
7.2.8 Fri lek *38*
8.0 Förslag för vidare forskning **39**
9.0 Avslutande diskussion **40**
Referenslista **42**
Bilaga. 1 ..... **45**
Informerat samtycke till att delta i studien **45**

1.0 Inledning

När vi började fundera på vad som är av stort intresse för oss i vårt kommande yrke och det som ligger grunden till vår studie, var vi enade om att vi ville fördjupa oss om utomhuspedagogik. När vi därefter smalnade av området utomhuspedagogik, kom vi fram till att det hade varit intressant att få vetskap om och hur lärare arbetar med utomhusmiljön på fritidshemmet. Vi uppmärksammade genom olika digitala sökningsfunktioner av vetenskapliga artiklar att det inte fanns mycket forskning om fritidshemmets verksamhet. När vi dessutom valde att fokusera på lärares förhållningsätt till lek och lärande i utomhusmiljön, blev vårt valda forskningsområde ännu mer begränsad.

Norodahl & Johannesson (2016) intervjuar tjugofem olika lärare i en studie på Island angående deras förhållningsätt på vad som händer och kan hända i utomhusmiljön. Författarna påpekar i studiens resultat att utomhusmiljön ger möjligheter att stärka barns lek, deras lärande och att det är positivt för elevernas allmänna hälsa. Detta är något som intresserar oss. Därför vill vi fördjupa oss i det under vår studie som kan vara till stor fördel när vi praktiserar kunskaper i praktiken i vårt kommande yrke inom lärare i fritidshem.

Vi kommer att tolka och analysera resultatet från vår studie om lärares förhållningsätt ger upphov till möjligheter i utomhusmiljön på fritidshemmet för lärande, lek och meningsfullhet. Vi upplever från observationer på skolor att lärarna inte tar till vara på utomhusmiljön som en plats där lärande och lek förenas. Därav finns intresse att fördjupa oss i detta ämne på fritidshemmet. Enligt Szczepanski (2015) framkommer det att det finns lite forskning gällande utomhuspedagogik samt dess sammanhang. Vi vill undersöka de strukturella villkor som påverkar lärares förhållningssätt till leken och lärandet i utomhusmiljön. Hur gör lärarna för att elevernas meningsfulla fritid och behov möjliggörs i ett livslångt lärande genom lärande och lek.

Genom observation och intervjuer kommer studien att synliggöra lärares perspektiv på lek och lärande. Hur ser vi som observatörer på lärarnas förhållningssätt gentemot utomhuspedagogiken och dess möjligheter till lek. Finns det ett dilemma där lärande och lek inte förenas. Eller är det en och samma diskurs där det finns en dynamisk möjlighet att utveckla eleverna. Det är något som vi vill ta reda på.

Under vår tid som studenter på utbildningen och även när vi har vikarierat på olika skolor har vi fått upplevelsen att lärarna som är med på skolgården inte är så aktiva. Vår upplevelse är att två eller tre lärare samtalar i grupp om privata angelägenheter. Lärarna ska enligt oss arbeta aktivt för att stimulera alla elevers behov och möjligheter till intressebaserad fritid kopplat till läroplanen. Lärarna är där för elevernas skull. Det är av stor vikt att bibehålla läraryrkets profession och se till den enskilde elevens behov likaså alla elever (Colnerud & Granström, 2015).

Vi har utgått från en induktiv kvalitativ metod där vi efter ett antal observationer har dragit mer generella slutsatser hur och vad eleverna leker i utomhusmiljön. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2015) lyfter fram att en induktiv metod innebär att man drar slutsatser utifrån det man ser, om alla elever leker med koner så drar vi slutsatsen att alla elever leker med koner. Vi kommer att använda våra tidigare erfarenheter och forskning som gjorts på området för att arbeta fram ett generellt resultat och en nyanserad diskussion. Vi vill se resultatet och diskussionen som en del till att skapa nya möjligheter till vidare forskning inom ämnet utomhusmiljön och bidra till det kunskapsfält som inte har utforskats så mycket om tidigare.

2.0 Bakgrund

Denna studie har sin utgångspunkt i utomhusmiljön och hur platsen påverkar elevernas möjligheter till lärande och lek i fritidshemmet genom lärares förhållningsätt

2.1 Problemdiskussion

Studien behövs för att synliggöra platsens betydelse för lärande, lek och meningsfulla fritid utomhus. För att få en djupare förståelse för lärarnas förhållningssätt till utomhusmiljön går denna studie tillväga genom observationer och intervjuer. Studien ska synliggöra vad lärare i fritidshem har för förhållningsätt till utomhusmiljön och hur de inkluderar eleverna i lek och lärande utomhus. Finns det olika sätt att undervisa beroende på vilken skola lärare arbetar på, eller är det enskild lärares förhållningsätt som styr beroende på vad eleverna lär och leker. Mårtensson (2012) betonar att platsens betydelse för utomhusmiljön är av stor vikt för att eleverna ska kunna leka och möjliggöra behovet till ett lärande genom lek. Om skolgården till eleverna omfamnar mycket grönska visar det att eleverna skapar mer rörelseglädje och aktivitet bland elevgruppen. Mårtensson (2012) lyfter även fram att utomhusmiljön ger eleverna en platsrelaterad lustfylld glädje i leken. Leken i sig är en lustfylld del av elevernas intresse och egenvärde som styrs av glädje med hjälp av platsens omgivning. Utomhuslekar ger eleverna olika dimensioner som Mårtensson (2012) betonar är sammanlänkade med något oförutsägbart. Lekarna kan utformas olika beroende på väder och årstid. Vilket ger leken ett egenvärde i sig för eleverna.

I inomhuslekar kan leken bli begränsad på grund av utformningen av lokalen och även tillgång till olika *approprierande* verktyg kan vara begränsande i leken. När det kommer till utomhuslekar får eleverna plötsliga och nya upptäckter genom att det till exempel snöar, blåser eller regnar. Vilket kan addera nya utformningar av leken som styrs mot nya upptäckter i utomhusmiljö på fritidshemmet. Vi vill ta reda på hur lärarna i studien använder utomhusmiljön då vi delar Mårtenssons (2012) uppfattning om att platsens betydelse har en inverkan på elevernas möjligheter till lärande och lek.

I det centrala innehållet i ”Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet” (Lgr22, s. 27-28, 2022) ska eleverna få kunskap om:

“Utevistelse under olika årstider, samt närmiljöns möjligheter till vistelse i naturen och på andra platser för fysisk aktivitet och naturupplevelser”

“Säkerhet och hänsyn till miljö och andra människor vid vistelse i olika naturmiljöer. Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten”.

“Idrotter och andra fysiska aktiviteter utomhus under olika årstider och i olika väder”.

“Orientera sig i närmiljön”.

“estetiska uttrycksformer, till exempel lek”

“Initiera, organisera och delta i lekar av olika slag.”

2.2 Syfte

Syftet med vårt arbete är att ta reda på hur lärare i fritidshem arbetar med lärande och lek i utomhusmiljön.

2.3 Frågeställningar

1. Hur påverkar lärares förhållningssätt till lärande och lek av de strukturella villkoren i utomhusmiljön på fritidshemmet?
2. Hur inkluderar lärarna på fritidshemmet elevernas deltagande för leken i utomhusmiljön?
3. Påverkar antalet elever lärares förutsättning i planering av lekar i utomhusmiljö?
4. Hur inkluderar lärarna genom sitt förhållningssätt lärande och fri lek i utomhusmiljön?

Syftet och frågeställningarna är kopplade till läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

“*Undervisningen i fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda eleverna en meningsfull fritid. Detta ska ske genom att undervisningen tar sin utgångspunkt i elevernas behov, intressen och erfarenheter, men också att eleverna kontinuerligt utmanas ytterligare genom att de inspireras till nya upptäckter*” (Lgr22, s. 25, 2022).

2.4 Vår definition av lek

Lek som begrepp är ett mångtydigt begrepp som behövs förtydliga i denna studie. Det finns många olika former av lek. I en fritidshemsdiskurs har fritidshemmet en central roll att främja leken hos eleverna till ett lärande, vilket framgår i Lgr22 (2022). Elevernas lek har enligt Holmberg & Kane (2020) ett egenvärde där elevernas kontroll och intresse styr och kontrolleras av eleverna själva. Holmberg & Kane (2020) betonar att det kan bli problematiskt om vi sätter begreppen lek och lärande i fokus hos den pedagogiska fritidshemsdiskursen. Ord som lärande och undervisning skrivs fram tidigt i syftesdelen på Lgr22 (2022). Ordet lek, framkommer först lite senare i samband med undervisning. “I undervisningen ska eleverna genom leken ges möjlighet att bearbeta intryck, pröva sin identitet, utveckla kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera. “(Lgr22, s.25, 2022). Det betyder att lärarens undervisning och

planering ska prioriteras i elevernas lek. Holmberg & Kane (2020) ifrågasätter definitionen av lek i läroplanen, vilket även vi gör.

Vi vill därav med denna studie intervjua lärarna där de själva får definiera ordet lek. Vad är deras syn på orden *lek* och *lärande* i utomhusmiljö. Är det som Holmberg & Kane (2020) betonar, att två olika definitioner behöver ifrågasättas eller finns det en gemensam diskurs som omfamnar ordet lek i större betydelse. Kan lek formas och skapas när det är initierat av en lärare i fritidshemmet. Vi delar uppfattningen om att det finns två olika definitioner av lek men där leken har lika stor betydelse hur den utformas. Det är leken, eleverna och lärarna som gemensamt i denna studie ska synliggöra vad som är lek. Kan lek och lärande vara en gemensam diskurs som skapar ett lärande i sig för eleverna i en konstant livslång utvecklingsprocess som tar sig olika utryck beroende på var i livet de befinner sig.

2.5 Lärarens förhållningssätt till lek

Sandseter m.fl., (2012) lyfter fram de norska och australienska förhållningssättet till lek i utomhusmiljö. Något som var gemensamt hos lärarna i de båda länderna var att de förhåller sig till ett sociokulturellt perspektiv på elevers lek. Lärare i Australien och Norge har liknande utbildningsnivåer och skolan arbetar med liknande läroplaner som förespråkar ett förhållningssätt som efterliknar det som Lev Vygotskij förespråkar, ett sociokulturellt perspektiv avseende utomhusmiljön. De strukturella förutsättningarna i de båda länderna efterliknar varandra ur ett sociokulturellt förhållningssätt till lek och lärande. Sveriges läroplan på fritidshemmet möjliggör ett sociokulturellt perspektiv som efterliknar de båda ländernas förhållningssätt.

Sandseter m.fl., (2012) betonar att de norska lärarna uppfyller de sociokulturella förhållningssättet i praktiken mer än de australienska lärarna. Enligt Sandseter m.fl., (2012) använder de norska lärarna naturen och dess närmiljö mer i det undervisningspraktiska förhållningssättet för de yngre eleverna. Olika *approprierande* verktyg styrs av eleverna själva men lärarna nämner olika regler som eleverna ska följa i närmiljön. De norska lärarna utgår från elevernas lek istället för att styra den. Lärare i Australien har ett mer styrande förhållningssätt när det kommer till lek och utomhusmiljön. Även om australienska lärare utbildning vilar på det sociokulturella perspektivet har det pedagogiska utövandet fått en mer styrande roll i skolorna (Sandseter m.fl., 2012).

Bilton (2020) betonar att tidigare erfarenheter påverkar lärares förhållningssätt avseende utomhusmiljön för lärare i lågstadiet. Bilton (2020) lyfter fram att den stora drivkraften till undervisningens utformning speglar sig hos den enskilda lärarens barndom. Om läraren har positiva erfarenheter av utomhusmiljön eller inte påverkar planeringen och förhållningssättet när läraren tolkar läroplanen. Bilton nämner i sin artikel “only those teachers who have had good experiences of outdoor play themselves may go on to provide good outdoor experiences for young children” (s. 12, 2020). Vi delar uppfattningen som Bilton (2020) lyfter fram, att

lärares tidigare erfarenheter påverkar deras förhållningssätt till utomhusmiljön samt planering av aktiviteter i utomhusmiljö.

2.6 Forskningsområde

När vi bestämde oss för att undersöka utomhusmiljön upptäckte vi att forskningsområdet som lyfter fram utomhusmiljön på fritidshemmet var begränsad. Utbudet av vetenskapliga artiklar var väldigt få i antal. Detta motiverade oss till att få kunskap om hur lärare i fritidshem arbetar med eleverna i utomhusmiljön och elevernas delaktighet samt hur lärares egna erfarenheter påverkar deras förhållningssätt och planering.

Enligt Holmberg (2020) har inte elever någon skyldighet att delta i den organiserade undervisningen i fritidshemmet och enligt Lgr22 (2022) ska undervisningen stimulera elevers utveckling och lärande genom en meningsfull fritid. Undervisningen ska stimulera elevernas fantasi genom leken och andra arbetssätt. Detta innebär att lärare i fritidshemmet behöver förhålla sig till det dubbla uppdraget. Att planera lekar och aktiviteter för eleverna samtidigt som det inte är obligatoriskt för eleverna att delta i. Under observationerna hade vi i åtanke att det skulle kunna bli problematiskt ifall läraren i fritidshemmet hade en inplanerad aktivitet och att inga elever deltog. Därav valde vi att komplettera våra observationer med intervjuer som var semistrukturerade.

Fritidshemmet som arena är en plats där undervisningen ska utgå från elevernas intressen och behov. Detta blir motsägelsefullt när det ändå skapas en maktskillnad mellan elev och lärare. Lärarna i fritidshemmet ska möjliggöra för eleverna och skapa en meningsfull fritid men samtidigt förhåller lärarna sig till en pastoral makt enligt Holmberg (2020) där styrning är en viktig del av yrket.

2.7 Didaktisk relevans

Lundgren (2020) betonar att ordet didaktik betyder att undervisa eller kan läras ut. Om vi sätter in det i en mening och använder det som ett adjektiv så kan det betyda antingen det som lärs ut eller det som kan läras ut. Det har fått påverka undervisningens innehåll på så sätt att det har kommit att handla om två aspekter, formen och metoden. För att göra en tolkning av vårt arbete och dess didaktiska relevans så vill vi lyfta fram innehållet för de som arbetar som lärare i fritidshem. Vi vill att lärare i fritidshem ska kunna läsa och ta del av resultatet och få kunskap om hur övriga lärare arbetar med utomhusmiljön.

Enligt Lgr22 (s. 28, 2022) så ska undervisningen i fritidshemmet se till att eleverna får göra olika “idrotter och andra fysiska aktiviteter inomhus och utomhus under olika årstider och i olika väder.” Vidare så står det i det centrala innehållet (Lgr22, s. 26, 2022) att eleverna ges förutsättningar att utveckla en allsidig rörelseförmåga, pröva och utveckla idéer samt att “skapa

och upprätthålla goda relationer samt samarbeta utifrån ett demokratiskt och empatiskt förhållningssätt". Genom dessa utdrag från läroplanen betonar vi att lärande och lek i utomhusmiljö är relevant att arbeta med på fritidshemmet.

Vi anser att vår studie har en hög didaktisk relevans då vi vill få kunskaper om utomhusmiljön och dess möjligheter för eleverna i fritidshem. Vi vill genom vår studie ta reda på om strukturella villkor och lärares förhållningssätt påverkar elevernas möjligheter.

2.8 Tidigare forskning

För att kunna få kunskap om platsens betydelse av lärande och undervisning i utomhusmiljö använde sig Szczepanski (2015) av en kvalitativ och induktiv metod. De som deltog i studien var 15 professorer. Det finns idag väldigt lite forskning kring utomhuspedagogik och dess sammanhang. Syftet var att få förståelse av platsens betydelse och dess lärmiljö som avser utomhuspedagogiskt sammanhang genom att utgå från professorers uppfattningar om platsens betydelse. Begreppet landskap används för att få en helhetsuppfattning hur samspel mellan människa, natur och miljö påverkar meningsskapande till olika platser. Även ens egna upplevelser och minnen är viktiga för att få förståelse hur platskänsla skapar meningserbjudande. Szczepanski (2015) betonar att relationen till både inomhus och utomhusmiljö påverkas av vår platskänsla. Handlingsutrymmet utomhus möjliggör att teori och praktik kan samspelas, för att på så sätt kunna knyta an verkligheten till lärandet med alla sinnen. Analysen av resultatet påvisar platsrelationen framkommer i två olika sammanhang, det första i ett skolrelaterat sammanhang och det andra i ett icke skolrelaterat sammanhang. Det skiljer sig med lärares uppfattning om utomhuspedagogik kontra professorers uppfattning (Szczepanski, 2015). Detta innebär att pedagogiska praktiker skiljer sig åt mellan till exempel grundskolan och universitetet.

Det framkommer att elever har begränsad tillgänglighet till utomhusmiljöer i natur och att det oftast är vuxna som utformar utomhusmiljöer sett från ett vuxet perspektiv. Målet med Hammarstens (2021) studie var att få kunskap om vad elever i åldrarna 8-9 år gör i utomhusmiljöer omgiven av natur. Samtal med 17 elever i fritidshem genomfördes genom individuella intervjuer. Analysen av studien påvisar att utomhusmiljöer i natur som inte är konstruerade av vuxna ger elever möjligheter att utforska platsen, fri lek och deras fantasi. Olika förmågor såsom till exempel elevernas sinnen och sociala interaktion fick komma till uttryck. Eleverna fick på så sätt möjlighet att själva skapa egna aktiviteter utefter dess intressen och förmågor.

Trots att skolan och dess skolgård avsätts för lek och möjligheter till lärande i utomhusmiljöer finns det få skolgårdar som är designade för att stödja elevers självstyrande lekar. Aminpour m.fl., (2020) har genomfört en kvalitativ studie där induktiv tematisk metod används på tre olika skolor i Australien under skolloven för att synliggöra de fysiska, sociala och organisatoriska egenskaperna i elevernas valda platser. Resultaten från studien framhåller att

platserna där elevernas självstyrda lek skapas finns i de platser som inte är designade för lek i skolgårds designen. Platser som fotbollsplaner och basketplaner tenderar att bli överbefolkade och förutsätter mindre kreativ lek. Författarna i artikeln nämner utrymmen "in-between" där lekens platser och betydelse tillåter annorlunda upplevelser och användning än det dominerande landskapet av större utrymme. Elevers plats för lek skapas oftast enligt Aminpour m.fl., (2020) för utrymmen som inte är planerade eller designade för just den leken. Det är elevernas egna uppfattningar och intresse som skapar och leder vägen till leken och platsens betydelse.

Änggård (2009) skriver en vetenskaplig artikel om barn och dess lekar i naturmiljöer. Änggård (2009) fokuserar på en förskola som ingår i ett projekt i ur och skur där eleverna till största delen tillbringar sin tid utomhus i en intilliggande skog. Syftet med studien är att analysera eleverna genom en etnografisk studie hur eleverna på den valda förskolan leker med hjälp av naturens resurser i form av material som pinnar, stockar, kärr med mera för att skapa sociala fantasilekar. Utgångspunkten med "i ur och skur" är att elevernas behov, gemenskap, sociala förmåga och rörelser kombineras i ett lärande genom att vistas i utomhusmiljö som ger upphov till lek och lärande. Änggård (2009) har observerat och intervjuat elever med hjälp av video under ett års tid från 2006 till 2007 och samtalat med föräldrar, elever och lärare samt fotograferat i sin studie. Änggård (2009) nämner att hela videomaterialet granskas för att ge en översiktlig bild av den observerade fantasileken i skogen medan de mer detaljerade analyserna bygger på videoinspelade sekvenser i skogsmiljön.

Änggårds (2009) studie påvisar med sitt resultat och diskussion att leken och dess miljö är avgörande för *vad* och *hur* elever leker. Den miljön som finns omkring inger en form utav fantasi som genererar nya möjligheter. Eleverna approprierar nya lekar och tillvaratar dem möjligheterna som finns runt om beroende på vad som finns omkring. När eleverna leker med till exempel pinnar, stubbar eller ett kärr som ska likna en sjö måste fantasin och kreativiteten hos eleverna verkställas. Till skillnad från skolgårdens sandlåda, fotbollsplan eller "king-ruta" som utgör en redan förutbestämd form av lek-aktivitet där fantasin inte behövs i samma utsträckning. Det är i utemiljön och naturmaterialen som används för att representera nya och fantasifulla föremål där leken inte har några gränser eller slut.

Änggård (2009) betonar också att naturmaterialen skapar nya möjligheter till miljömedvetenhet som ett pedagogiskt inslag i förskolan. Samhället där eleverna lever i är ett så kallat "konsumtionssamhälle", ett utvecklat mål hos pedagogerna i "ur och skur" är att eleverna ska bli medvetna för miljön och dess värde. I skogen och miljön där naturmaterial finns behövs inga köpta leksaker föra att skapa lek. På det viset vilar en brygga mellan natur, kultur och pedagogik.

I dagens samhälle lägger vi stor vikt vid utomhusaktiviteter för människors hälsa. Att utforska vår natur handlar om att lära med alla sinnen och Brodin (2011) har fokus på att ta reda på hur utomhusaktiviteter kan ge fysisk och sensorisk stimulering för personer med intellektuella

funktionshinder. Den vetenskapliga artikeln baserar på ett EU-projekt som heter Learning in Motion, ett projekt med fokus på barn och vuxna med intellektuella funktionsnedsättningar (Brodin, 2011). Projektet utgår från två litteraturstudier, en på 0-18 åringar och den andra på 18-25 åringar. Forskningen påvisar att aktiviteterna utomhus består av lek och social interaktion, miljön utomhus bjuder in till att klättra, hoppa och springa vilket är utvecklande för barns grovmotorik. När de sedan blir tonåringar så börjar deras klasskompisar med mer organiserade aktiviteter som barnen med funktionshinder inte klarar av.

För att få ytterligare grepp om hur LSS (lagen om särskilt stöd) boenden arbetar med utomhusmiljön så skickade de ut en enkät med frågor till alla kommuner och 163 svarade. Några pilotstudier som genomfördes var att deltagarna fick åka olika kommunala transportmedel, besöka en flygplats och en bondgård. För att använda fler sinnen och upptäcka nya saker. Utomhusmiljön är en miljö som ökar deltagarnas välbefinnande och livskvalitet förutsatt att miljön är tillgänglig, naturen stimulerade och motiverade deltagarnas lärande och sociala miljö. Naturen är också fri från prestation tvång, det är tillåtet att snubbla eller göra en liten egen iakttagelse vid sidan av stigen. Det saknas dock ett systematiskt lärande i utomhusmiljön för denna målgrupp (Brodin, 2011).

Hammarsten m.fl., (2018) lyfter fram att städerna blir större, grönområden försvinner och barn spenderar mindre tid utomhus. Detta leder till att barnen får hälsoproblem och en sämre ekologisk kompetens. För att komma till bukt med detta så vill vissa orter bygga upp grönområden i staden som skolorna kan besöka på skoltid. Den vetenskapliga artikeln bygger på data från ett projekt där dem följde med barnen till en skogsträdgård i södra Sverige. Det var 28 barn som deltog i studien och de var mellan sju och nio år gamla. De använde sig av metoden “walk and talk” vilket kan översättas med informella samtal i skogen, som de även spelade in. De tog även bilder för att komplettera de informella samtalen, vissa barn fick även möjligheten att ta egna bilder med en hjälp av en surfplatta.

Skogen som barnen har besökt kallas för Bärfis Projektet och ligger i södra Sverige. Det tar ungefär en timme att åka till skogen och väl där så får barnen göra olika aktiviteter, bygga insektshotell eller anlägga en plats för pollinerande insekter. Några av de resultat de fick fram var att barnen nämnde att de gillade att vara i skogen, att de fick arbeta fysiskt med att gräva och dylikt, att de skapar relationer till djur och växter, de uppskattade att det var fint i trädgården, att de kan äta frukterna där och att äta mat och leka med sina kompisar. Det resultat som de kan se av de lärande som sker i trädgården är att barnen får en praktisk kompetens, att leva tillsammans med och i naturen, barnen uttrycker att det är viktigt att respektera att det är djuren som bor i naturen och att de bara hälsar på. De menar också att biologisk kunskap och ekologisk förståelse är något som stärks hos barnen. Sammanfattningsvis framkommer det att barnens upplevelse av att vara i skogen är positiv (Hammarsten m.fl., 2018).

3.0 Teoretisk utgångspunkt

Nedan följer en redogörelse av den teoretiska utgångspunkt som vi har valt att utgå från i vår studie. Säljö (2020) betonar att lärande sker när lärare och elever samspelar med varandra, det är något som stämmer in bra på utomhusmiljön och det lärande som sker där. Därför har vi valt att ha med det sociokulturella perspektivet i vår studie.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

För att få förståelse hur lärares förutsättningar, förhållningssätt och möjligheter påverkar eleverna i fritidshemmet har vi valt att utgå från det sociokulturella perspektivet. Detta gör vi genom att belysa hur det sociala samspelet för lärande, utveckling och språk skapar förutsättningar för lek och lärande i utomhusmiljö. Enligt Säljö (2020) innebär det sociokulturella perspektivet hur lärare samt elever samspelar med varandra. Genom våra observationer och intervjuer vill vi få kunskap hur lärare i fritidshem planerar undervisning i utomhusmiljö och de strukturella villkoren. Enligt Säljö (2020) innefattar en del av pedagogiska konsekvenser hur lärare planerar samverkan för elev och lärare och hur elever får vara delaktiga i sitt lärande. Det sociokulturella perspektivet innebär att ha förståelse för hur ens egna erfarenheter och även andras har påverkan för ens kunskaper (Säljö, 2020).

Elevernas deltagande avseende lek i utomhusmiljö ger de möjlighet att *appropriera* kunskap i olika former. Detta beror på hur läraren har planerat undervisningen för att skapa förutsättningar för lärande. Enligt Säljö (2020) ska skolan skapa förutsättningar som ger elever redskap att anamma kunskap. För att detta ska kunna ske behövs kunskap om elevernas erfarenheter. Detta belyser hur det sociala samspelet mellan lärare och elev är av vikt för lärande, utveckling och språk. Lärande sker i olika kontexter och elever utvecklar sina förmågor genom olika redskap. Genom *mediering approprierar* eleverna *kulturella redskap*, vilket innebär att eleverna ges möjlighet att få förståelse för omvärlden enligt Säljö (2020). Olika redskap och verktyg behöver inte utesluta varandra utan de kan skapa förutsättningar för varandra (Säljö, 2020).

4.0 Begrepp

Vi använder oss av olika centrala begrepp som omfamnar denna studie. De begrepp som lade grunden för arbetet är *mediering* och *appropriering* som vilar på ett sociokulturellt perspektiv av Vygotskij (Säljö, 2020).

4.1 Mediering

Mediering är ett begrepp som innebär att använda språkliga redskap och även materiella redskap (Säljö, 2020). Vi vill få kunskap hur lärare använder mediering som *språkligt redskap* tillsammans med elever. Det *språkliga redskapet* innefattar *hur* kommunicering sker sinsemellan och hur elever ges möjlighet att vara delaktiga i sin undervisning. Detta innebär att det *språkliga redskapet* innefattar även ett så kallat mentalt redskap. Genom att kommunicera använder lärare och elever kulturella redskap för att få kunskap om hur de tänker (Säljö, 2020). *Kulturella redskap* används för att få förståelse om omvärlden i den gemenskap denne befinner sig i (Säljö, 2020).

4.2 Appropriering

Att approriera innefattar att förstå sitt lärande samt kunna beskriva och uttrycka sig (Säljö, 2020). Det innebär även hur eleverna ges möjlighet att ta till sig kunskap. Genom att använda *kulturella redskap* såsom samtal och samspel i undervisning kan eleverna ges möjlighet att få förståelse över vardagliga begrepp. Vardagliga begrepp i samspel mellan lärare och elev skapar förutsättningar för elever att anamma språkliga redskap (Säljö, 2020). Utifrån elevernas egna erfarenheter kan de appropriera nya kunskaper för att på så sätt få förståelse över världen enligt Vygotskij (Säljö, 2020).

5.0 Metod

Lalander (2015) belyser att en observation kan vara dold eller öppen, vilket innebär att den som observerar något kan informera de personer som ska observeras eller inte. När vi har observerat på skolorna i fritidshemmet så har det kommit fram elever och frågat vad vi gör. Vid de tillfällena har vi svarat att vi tittar på vad dem gör när de är ute och leker. Lalander (2015) menar på att en öppen observation kan påverka det som man observerar, vilket för oss innefattar eleverna och lärare i fritidshem. Detta var inget vi upplevde som ett problem, dock skulle det kunna vara så att de lärare som vi observerade agerade lite annorlunda än vad de brukar. Lalander (2015) betonar att en dold observation kan bli problematisk att genomföra om vi vill hålla oss till de forskningsetiska principerna, därför ansåg vi att öppen observation var att föredra. Den eventuella felmarginal som vi får genom vår öppna observation kompenseras av att vi följer de forskningsetiska principerna, vilket vi anser är viktigare.

En annan aspekt som är viktig att tänka på när en observation ska genomföras är om observatören ska vara passiv eller delaktig i observationen. Lalander (2015) lyfter fram att många forskare brukar hålla en ganska låg profil i början av sina observationer, efter ett tag när de känner sig lite mer bekväma så kan de bli delaktiga och delta samt interagera med deltagarna. När vi observerade fritidshemmen där vi tidigare varit så var det en utmaning att inte interagera med eleverna då vi har en relation till dem sedan tidigare från våra VFU-perioder. På de skolor som vi inte har varit hos innan så upplevde vi att det var lättare att vara passiva under observationerna. För att kunna få en korrekt bild av *vad* eleverna gör och *vad* det finns för förutsättningar avseende lek i utomhusmiljö så anses därmed passiv observation att föredra.

Den sista aspekten som Lalander (2015) lyfter fram innefattar hur mycket tid som ska spenderas på fältet. Observation på heltid eller deltid, här är det viktigt att tänka på att vi inte har haft så mycket tid till att observera. På grund av tidsbrist spenderades en eftermiddag per varje fritidshem. För att få en bredare bild av *hur* lärarna arbetar med utomhusmiljön så tror vi att det hade varit relevant att spendera mer tid på fältet och se mer av det dagliga arbetet. Men på grund av tidsbrist och att det är en mindre empirisk studie så har vi valt att göra observationer vid ett tillfälle per fritidshem.

5.1 Analysmetod

För att få kontakt med de fritidshem som vi vill observera och senare intervjua så använde vi oss av sms och mejlkontakt. När vi har haft kontakt med våra VFU-skolor så har vi kunnat kontakta våra tidigare handledare genom sms. De har varit villiga att ställa upp på att bli observerade och därefter vid annat tillfälle intervjuade. När vi tog kontakt med de andra fritidshemmen mejlade vi till rektorn till respektive skola. Rektorerna vidarebefordrade mejl med informationen till lärarna på respektive fritidshemsavdelningar. Anledningen till att vi valde våra VFU-skolor var för att vi har god kontakt med våra tidigare handledare och vi kände

oss säkra på att de skulle ställa upp. När det kommer till andra skolor som vi har tillfrågat gällande att delta i vår studie genom observation och intervju så har vi försökt att få kontakt med skolor som arbetar med utomhuspedagogik på ett eller annat sätt. En skola som vi har med i vår studie har en uttalad utomhusprofil och de andra skolorna är lokaliserade på olika plaster i Sverige. Vilket innebär att fritidshemmen har olika förutsättningar för utomhuslek. Anledningen till att vi valde att söka kontakt med skolor som har olika förutsättningar var för att vi ansåg att det är intressant att jämföra hur skolorna arbetar ut efter dess förutsättningar.

Observationerna tematiserades utifrån observationsschemat och dess frågor såsom vad finns på skolgården? Vad gör eleverna? Vad gör lärarna? Övriga tankar/spaningar? Dessa frågeställningar ligger till grund för att analysera det insamlade materialet, men även genom att utgå från tidigare forskning kring utomhusmiljön och dess påverkan.

5.2 Observation

Observationerna tematiseras och sammanställas i löpande text och inte i diagram. Intervjuerna kommer att transkriberas och som observationerna likaså tematiseras samt sammanställas i löpande text. Sammanställningarna kommer därefter att kopplas till tidigare forskning samt till läroplanen.

När vi tog kontakt med skolorna vars fritidshem som vi skulle observera och därefter intervjua så kom lärarna i fritidshem med förslaget att vi skulle komma dit en specifik dag. Majoriteten av lärarna ville att vi skulle komma dit när de skulle lämna skolgården och hitta på aktiviteter i närmiljön. Förutsättningarna till lek och lärande på skolorna vi besökte påverkades av det väder som rådde den dagen.

På en skola så åkte eleverna stjärtlapp i en närliggande backe, en annan skola gick och lekte med färger i snön och en tredje gick till en närliggande skog och lekte. Detta är något som vi har i åtanke när vi analyserar observationerna. En annan aspekt att ta hänsyn till var att vi spenderade ungefär en timme per tillfälle på varje skola. Vilket inte är så många tillfällen att samla in data men eftersom vi har en mindre empirisk studie och tidsbrist så fick det bli den bästa lösningen.

5.3 Intervjuer

När vi sedan hade sammanställt alla observationer valde vi att tematisera vårt resultat i sex olika kategorier. Detta gjorde vi för att underlätta våra intervjuer och även bibehålla en röd tråd i frågorna. Fri lek, platsen, elevernas deltagande, antal barn, läroplanen och planerad lek av lärare. Avsatt tid per intervju var cirka trettio minuter. Genomförandet av intervjuer var genom det digitala verktyget Zoom för att det underlättade logistiken. På så sätt kunde vi genomföra

tre intervjuer samma dag. Under intervjuerna ställde en av oss frågor medan de andra två lyssnade och spelade in svaren från respondenterna. Inspelning av intervjuerna användes för att underlätta transkriberingen av materialet. Efter transkribering av intervjuerna tematiserade vi respondenternas svar, vilket resulterade i tre huvudrubriker. Påverkar antalet elever lärares förutsättning i planering av lekar i utomhusmiljön, hur inkluderar lärarna genom sitt förhållningssätt lärande och fri lek i utomhusmiljön och hur inkluderar lärarna på fritidshemmet elevernas deltagande för leken i utomhusmiljön.

Vi använde oss utav en semistrukturerad intervjumetod, därefter gjorde vi ett urval om vad som var relevant för vår studie (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2015). Vi styrde intervjuerna så att de svarade på det som föranledde avseende deras förhållningssätt i utomhusmiljö kopplat till lärande och lek. Då det var en semistrukturerad intervjustudie förutsätte vi att svaren skulle bli olika. Eftersom skolor och människor är olika kommer vi att dra nytta av deras olika erfarenheter och tankar kring vår studies ändamål. I vår studie användes den kvalitativa metoden för att belysa lärares förhållningssätt (Rennstam & Wästerfors, 2015).

5.4 Sortera, reducera och argumentera

Rennstam & Wästerfors (2015) lyfter fram att sorteringen av ett kvalitativt material kan liknas vid att sortera lego bitar. Att beroende på vad man ska bygga så behöver man sortera på olika sätt, i färg eller storlek till exempel. När vi skulle sortera det material som vi fick fram genom våra observationer och intervjuer valde vi att dela in det i olika teman för att skapa en oss en överblick av det empiriska material som vi samlat in. Rennstam & Wästerfors (2015) betonar också att det är viktigt att man bekantar sig med materialet och spenderar tid med det, vilket vi gjorde när vi transkriberade alla intervjuer.

Rennstam & Wästerfors (2015) betonar att det finns olika typer att reducera ett empiriskt material, bland annat kategorisk reducering som vi har valt att använda oss av. Det handlar om att man utesluter vissa kategorier av svaren samt utesluter det som inte är relevant för vårt syfte och frågeställningar. Allt detta gjorde vi för att skapa oss en bättre överblick och ordning av materialet.

Det sista steget i analysprocessen handlar om att argumentera. Rennstam & Wästerfors (2015) betonar att genom argumentationen bör en hävda något. Man kan fråga sig varför just vår forskning är relevant, vilket vi belyser att den är. Då vi utgick från en observation och en intervjustudie har vi två materialaspekter som stödjer resultatet av studiens relevans. Av den kvalitativa analysen använde vi oss utav ett tema för att innehållet skulle bli så relevant som möjligt. När vi sedan ställer vårt resultat mot den tidigare forskningen som är gjort på området så kommer vi förhoppningsvis att få ett relevant resultat.

5.5 Etiska ställningstaganden

Denna studie utgår från Vetenskapsrådets forskningsetiska principer och enligt Vetenskapsrådet (2002) så finns det fyra forskningsetiska principer. Vi har använt oss av följande ställningstagande i denna studie.

Informationskravet, att de som deltar i denna studie ska informeras om dess syfte.

Samtyckeskravet, att deltagarna i en undersökning har rätt att själv bestämma över sin påverkan.

Konfidentialitetskravet innebär att uppgifterna om de personer som deltar i forskningen inte röjs och att de förvaras så att obehöriga inte kommer åt dem.

Nyttjandekravet, de uppgifter som samlas in om privatpersoner får endast användas till forskningen.

Respondenterna till denna studie delgavs information via mejl innan besök för observation och ytterligare innan intervju muntligen. Respondenterna informerades att de kunde avbryta sin medverkan närsomhelst, att de förblir anonyma och att inspelning av intervju kommer att raderas efter att studien är godkänd. Vi har även e-postat ut samtyckesblanketter till alla personer vi har intervjuat och de har läst igenom den och valt att delta efter det.

5.6 Validitet och reliabilitet

Under arbetets gång med denna mindre empiriska studie har vi eftersträvat en hög validitet och reliabilitet. Barmark & Djurfeldt (2020) menar på att det är väldigt svårt att hitta de variabler som mäter det vi vill mäta på ett perfekt sätt.

Utefter observationerna som genomfördes har vi kommit fram till begrepp som användes i intervjuerna. Därefter har vi operationaliserat begreppen för att se till att vi ställer frågor som kan besvara våra frågeställningar. Barmark & Djurfeldt (2020) betonar att om vi skulle ställa frågan *hur* lärare arbetar med utomhusmiljö så skulle vi få väldigt olika och spretiga svar som skulle vara svårt att sammanställa. Om vi i stället smalnar av frågan så får vi högre validitet i vårt arbete.

För att förklara begreppet reliabilitet så lyfter Barmark & Djurfeldt (2020) att det handlar om *hur* vi mäter data. Grunden i att mätning har hög reliabilitet är att den genererar samma resultat vid upprepande mätningar. Om vi skulle komma tillbaka om två år till samma skola och ställa samma frågor till våra respondenter så bör svaren bli desamma. Enligt Barmark & Djurfeldt (2020) kan det vara givande att vi som utför studien kan ta inspiration av tidigare frågeformulär som har gjorts i andra arbeten. Detta är något som vi har tagit till oss när vi har formulerat frågorna inför våra intervjuer.

5.7 Metareflektion

Observationerna var inplanerade hos respektive fritidshem, vilket innebär att lärare kan ha valt just en specifik dag av olika skäl. När vi tog kontakt med den skola som ligger på en mindre ort som har en uttalad utomhusprofil så föreslog de att vi skulle komma dit på en tisdag för att på den dagen så går de alltid till en skog som ligger i närheten. Vi ska dock tillägga att vi förmedlade att vi ville utforska just hur lärare arbetar med utomhusmiljön och då var det extra givande att vara där under en dag när de gick till skogen.

Till exempel kan läraren ha planerat en aktivitet i fritidshemmet just för observationen, vilket innebär att resultatet av studien inte är lika tillförlitlig och det finns risk för ett vinklat resultat. Därför valde vi att även ha intervjuer med respondenterna för att få mer data att bearbeta med tanke på tidsbegränsad period avseende vår mindre empiriska studie.

Vi mejlade ett antal skolor i närområdet som tackade nej till observation och intervju. Flera uppgav att de inte hade behörig personal på fritidshemmet och att det inte fanns tid för oss att komma på besök. För att få ett större empiriskt material till vår studie så hade det varit intressant att besöka fler skolor men vi får förhålla oss till att de inte ville ha besök.

Vid val av en kvantitativ studie, hade vi möjligtvis fått fler respondenter och antal svar till vår studie. Dock hade vi inte fått samma möjlighet till en mer djupgående reflektion av respondenterna. När vi utgick från våra observationer i tematiseringen av intervjufrågorna skapade observationerna möjlighet att formulera frågor som var anpassade utefter dess faktorer. Hade vi gjort en kvantitativ studie så hade vi fått mer övergripande svar. Vi ville få förståelse och mer djupgående svar till hur strukturella villkor påverkar lärares förhållningssätt till utomhusmiljön och även lärares erfarenhet till utomhusmiljön. För att få vetskap om detta anses en kvalitativ studie mer lämplig.

6.0 Resultat

I följande kapitel redovisas empirin som vi har fått fram genom våra intervjuer och observationer som vi har genomfört med lärare eller annan personal som arbetar på olika fritidshem. Två utav våra sju respondenter hade annan utbildning än lärare i fritidshem. Lärare 3 har en annan pedagogisk utbildning. Lärare 7 var utbildad fritidsledare men arbetade med rastverksamheten på skolan och på fritidshemmet. De övriga fem respondenterna som deltog i studien är legitimerade lärare i fritidshem. Resultatet baseras på vår insamlade data som vi använder i vår analys. Vi har valt att dela in resultatet i fyra olika teman utefter vårt syfte och frågeställningar. Vi kommer därefter att analysera det resultat som vi har fått genom att utgå från tidigare forskning inom det aktuella området avseende vetenskapliga artiklar, intervjuer och observationer. Begreppen *mediering* samt *appropriering* är centrala och det sociokulturella perspektivet genomsyrar vår teoretiska bakgrund.

I denna studie intervjuas lärarna efter en fältstudie där vi varit ute och observerat fritidshem på de olika skolorna med hjälp av en passiv observation (Lalander, 2015). Genom att utgå från en semistrukturerad intervju med öppna frågor får lärarna definiera ordet lek. Vi vill ta reda på deras syn gällande vad lek och lärande i utomhusmiljö är för just dem. Är det likt det som Holmberg & Kane (2020) hävdar att det är två olika definitioner som behöver ifrågasättas, eller finns det en gemensam diskurs. Kan lek formas och skapas när det är initierat av en lärare i fritidshemmet. Holmberg & Kane (2015) betonar att när lek introduceras av en lärare som är utomstående från leken, får det konsekvenser för lekens egenvärde. Holmberg & Kane (2015) lyfter fram att leken i sig är styrd av eleverna själva. När en lärare deltar och styr leken utformas det till en lärandeprocess. Vilket frångår definitionen av lek enligt Holmberg & Kane (2015).

Detta dilemma vill vi få svar på genom att fråga lärarna, hur de ser på lärande och lek utifrån deras tidigare erfarenheter och bakgrunder när det gäller lärande och lek. Genom att synliggöra vilka strukturella villkor som påverkar lärares förhållningssätt till utomhusmiljön på fritidshemmet kan vi få förståelse och synliggöra om vilka faktorer som påverkar lärande och lek. I andra delen av resultatet läggs vikt vid att svara på om lärande och lek kan vara en gemensam diskurs som skapar ett lärande i sig för eleverna. Eller om lek är ett fenomen som ska vara för elevernas egenvärde genom elevens egna initiativ till lek.

6.1 Inkludering och utomhusmiljö

Under vår tid som studenter på grundlärarprogrammet med inriktningen fritidshem samt när vi har observerat på fritidshem på olika skolor framkommer det att lärarna som är med ute på skolgården inte är så aktiva. Lärarna ska enligt Lgr22 (2022) arbeta aktivt för att stimulera alla elevers behov och möjligheter till en intressebaserad fritid. Lärarna är där för elevernas skull, vilket innebär att lärare bör ansvara för sin kompetens genom att uppdatera sig avseende den vetenskapliga utvecklingen samt den yrkesmässiga (Colnerud & Granström, 2015). Det är av stor vikt för att bibehålla läraryrkets professionella status i vårt kommande yrke och lärarna

behöver reflektera över sin professionella status i sitt praktiska förhållningssätt i utomhusmiljön på fritidshemmet.

6.2 Lek initierad av lärare

På frågan vad det finns för fördelar med lek initierad av lärare kontra lek initierad av elev, fick vi i stort sett liknande svar från alla våra respondenter. Respondenterna uppgav att det beror på gruppsammansättningen, att lekar initierade av lärare är bra för de elever som har svårt att komma i gång med leken och även för de elever som saknar lekkompetens. Lärarna kan på så sätt finnas där som ett stöd och introducera eleverna för lekar och samtala om regler. Eleverna kan därefter leka tillsammans och läraren finns där i bakgrunden och stöttar upp vid behov. Till exempel genom förtydligande av regler i olika lekar.

"Du måste ha initierat innan med dem förr eller senare. Det är för att de ska bli självgående. Du måste lära barnen och leka för att de ska kunna bli lekskickliga."

(Lärare 6)

"Den styrda leken väcker ju också ett intresse hos barnen."

(Lärare 5)

Respondenterna använder den vuxeninitierade leken för att introducera lekar och även för att erbjuda möjligheter för eleverna att utveckla sin lekkompetens. Den fria leken anses därmed medföra vissa ramar som är konstruerade utav en vuxen.

Till exempel nämner lärare 7 "det måste ju finnas vissa ramar i den hära fria leken. På det sättet krävs det en planering."

En annan viktig aspekt som respondenterna uppger är att de vuxna ska finnas med i närheten av leken för att skapa trygghet för eleverna.

"Att man ändå är närvarande och i närheten, det här med trygghet det är ju oerhört viktigt för barnen ska kunna känna sig trygga vid leken."

(Lärare 7)

6.3 Lek initierad av elev

På frågan om vad det finns för fördelar med lekar initierade av elever från intervjuerna, framkom det att respondenterna kopplade det till fri lek.

"Den fria leken är det som de har längtat efter hela dagen där det inte är någon som styr över dem och bestämmer över dem."

(Lärare 2)

Den fria leken skapar förutsättningar till att initiera lekar. Gemensam nämnare avseende alla fritidshem på de olika skolorna är att eleverna erbjuds möjlighet till olika *medierande* verktyg till leken under fritidshemstiden, framför allt under rastverksamheten i fritidshemmet. Lärare 5 uppger att hens skola har ett lekotek utomhus, vilket innebär att eleverna själva kan få möjligheten att låna *approprierande verktyg* för att initiera olika lekar i utomhusmiljön. Vilket kan skapa ett lärande för egen skull genom leken ur ett sociokulturellt perspektiv.

"Att de kan gå till boden och låna en käpphäst, basketboll med en basketboll, basketbollar betyder inte det att de måste gå till basketplanen och spela basket. De kan ju använda till något annat."

(Lärare 7)

6.4 Elevernas delaktighet

En gemensam nämnare som framkom under intervjuerna var att eleverna ges möjlighet att vara delaktiga i planeringen av aktiviteter i fritidshemmet. Fritidsråd används för att ge eleverna möjlighet att påverka sin tid i fritidshemmet, men även informella samtal med lärare kan påverka deras möjligheter till delaktighet.

"Vi har ju en käpphästbana till exempel, det är ju en elev, de kom till mig en dag och sade kan vi snälla få ha käpphäst och käpphästbana. Och då är jag tänkte jag se till så att det blev så."

(Lärare 7)

Lärare 1 förklarar att "de inkluderar eleverna genom fritidsråd, samlingar, diskussioner och så är de på gång med en förslagslåda". Lärare 2, 4 och 6 nämner att de använder sig av fritidsråd för att fånga upp elevernas tankar och önskemål. Lärare 7 och 5 använder sig mer av samtal med elever och genom att lyssna på deras önskemål så planerar de undervisningen ut efter det.

"Vi tänker mycket, barn lär barn. Alltså jag som lärare lär en mindre grupp elever på kanske två barn. Visar och instruerar de vidare till andra barn. Då blir det elevinflytande."

(Lärare 5)

6.5 Strukturella villkor och antalet elever

Något som är gemensamt för alla lärare i studien är att strukturella villkor som stora elevgrupper påverkar lärarnas förutsättningar att erbjuda eleverna en meningsfull fritid. Därav kommer vi i denna del av resultatet redovisa vad lärarna på de olika fritidshemmen använder för strategier till att möjliggöra en meningsfull fritid för alla elever. Vilket förhållningssätt som lärarna använder i utomhusmiljön.

Gemensamma beskrivningarna av svaren från lärarna i studien var att antalet elever påverkar planering av lekar och lärande i utomhusmiljön. De flesta lärare uppger att stora elevgrupper med lite personal är påfrestande och planeringskrävande vilket medför en hög arbetsbelastning. Alla lärarna i studien vill kunna erbjuda fler alternativ och möjligheter för sina elever. På frågan i intervjuerna om antalet barn påverkar din planering av utomhuslek, fick vi som svar från lärare.

"Det är stora barngrupper med lite personal, så att man hade väl kunnat önska genomföra mer saker som egentligen kanske kräver mer vuxensyn eller vad man ska säga. Vi kan inte ta med för många knivar för att det tar en vuxen att sitta där hela tiden. Vissa barn kanske man inte ska sätta en kniv i handen på. Utan att de måste finnas en vuxen där, och då påverkar det. Hade det varit en mindre grupp så hade det blivit lättare för alla att kunna delta med allt samtidigt. Det är oftast att man får dela upp. Det blir lite tråkigt, lekar och sånt funkar alltid, oavsett om det är en stor grupp eller mindre grupp. Vi har inte stormkök så att det räcker till fyrtio barn utan vi har stormkök så att man får turas om. Man får då planera så att man gör det flera gånger så att alla hinner få chansen. Man hade önskat att det så annorlunda ut, såklart."

(Lärare 2)

Lärare 2 arbetar inom en skola med utpräglad profil med utomhuspedagogik. De använder skogen och utomhusmiljö som ett medel för att undervisa och skapa förutsättningar och möjligheter för eleverna till nya upptäckter i närmiljön. Lärare 2 nämner att *approprierande* verktyg såsom stormkök och täljknivar är för få i antal för att kunna erbjuda alla elever samma möjligheter eftersom det är för stora elevgrupper. Därav anpassar lärare 2 tillsammans med sina kollegor sitt förhållningssätt genom att fördela elevantalet i fritidshemmet. Detta för att kunna erbjuda en trygg och säker lärandemiljö för eleverna och sig själva.

"Vi har ju över 200 elever inskrivna på fritidshemmet. Det blir väldigt svårt att se så att alla elever får baka samtidigt. Det är det, en aktivitet kan ta längre tid när man måste planera för att sedan stressa igenom det, Blir lätt att man "nu kör vi igenom det för att bli klar sen". Det blir ju lite

orättvist att ha en sådan pedagogik. Man måste tänka på det när man erbjuder något att det ska kunna genomföras av alla och inte enbart av några stycken."

(Lärare 5)

Lärare 5 arbetar på en skola där elevantalet på fritidshemmet är 220 inskrivna elever på 9 personal. Vilket resulterar i 24,4 elever per lärare i fritidshem. Långt över snittet enligt Skolverkets senaste rapport där snittet ligger på 11,8 elever per personal (Skolverket, 2022). Fritidshemmet där lärare 5 arbetar på har ett utpräglat förhållningssätt som inkluderar ett sociokulturellt perspektiv med mediering (Säljö, 2020). Lärarna på skolan anser att de *medierar* sin undervisning som skapar ringar på vattnet.

"Vi tänker mycket barn lär barn. Alltså jag som vuxen lär en mindre grupp elever på kanske två barn. Så lär de vidare till nya barn."

(Lärare 5)

Genom deras förhållningssätt kan lärarna nå ut till eleverna trots stora elevgrupper på fritidshemmet. Beroende på vilken lärare det är, skapar det olika förutsättningar för eleverna på fritidshemmet.

Lärare 3 betonar under samtal i observation och i intervjun att hen har många diagnostiserade elever med NPF diagnoser i skolans fritidshemsgrupp. Lärare 3 lyfter också fram att utomhusmiljön skapar ett lugn och en miljö där eleverna kan känna sig trygga och lugna. Därav använder lärare 3 utomhusmiljön på fritidshemmet som en arena för att utgå från sin elevgrupps behov. På frågan "tror du till exempel att antalet barn påverkar. Alltså planering?" fick vi detta svar:

"Det gör ju det, speciellt med barnen som har svårigheter. De kan trigga igång varandra. De stör sig på väldigt små saker. (…) och planering av oss fritidshemslärare utifrån dem är inte heller rätt antal elever är inte heller på det sättet som den borde vara just för de elever som har diagnoser. Jag försöker underlätta för mig själv alltid och då är mitt recept utomhusmiljön. Jag försöker flitigt använda det hela tiden. Det är alltid med oförutsägbart inomhus jämfört med utomhus. Alla de elever som brukar störa, föra oljud och stökar har jobbigt inomhus. Men när vi tar ut eleverna. Allt det försvinner. Det är häftigt."

(Lärare 3)

Utomhusmiljön på fritidshemmet har en positiv betydelse för elever med olika NPF diagnoser enligt lärare 3. Hen belyser att eleverna blir lugnare och tryggare i utomhusmiljön.

Skolverket (2014) lyfter fram att rektorerna på skolorna ska möjliggöra rätt förutsättningar för alla lärare när det gäller personaltäthet och elevgrupper. Vilket betyder att rektorn förhållningssätt mot fritidshemmet som verksamhet har en stor betydelse för hur lärare kan skapa möjligheter för elevernas lärande och lek i utomhusmiljön.

6.6 Inkludering, förhållningssätt och den fria leken

Ordet dynamiskt har varit återkommande från våra respondenter när de fick frågan hur de väljer att inkludera eleverna genom sitt förhållningssätt kopplat till lärande och fri lek i utomhusmiljön. Respondenterna belyser att lärande och fri lek är lika viktiga för att främja alla elevers meningsfulla fritid. Fri lek nämns av alla lärare som en viktig del för att tillgodose alla elevers behov. I Lgr22 (2022) framgår det att undervisningen i fritidshemmet ska utgå från lärande genom lek. Det är två ord som skapar ett dilemma i definitionen. Vi ska reda ut det genom svaren på intervjuerna i studien nedan.

6.7 Lärande genom lek

Lärare i vår studie *medierar* genom att använda *språkliga redskap*.

"Alltså lek. Det är ju ett sätt för barnen att lära sig de sociala koderna. De lär ju sig hur världen fungerar på något sätt, de lär sig hur man hanterar konflikter."

(Lärare 7)

Ovanstående citat ur intervjun belyser hur de sociala interaktionerna innefattar någon form av lärande. Eleverna lär sig hur världen fungerar genom lek. Genom att eleverna även ges möjlighet att använda *approprierande redskap* såsom till exempel en boll, kan de uppnå kunskap om samspel.

Något som var gemensamt för de alla respondenterna var att de alla utgick från gruppsammansättningen av eleverna inför planering av aktiviteter samt vilka *approprierande verktyg* som eleverna ska ha tillgång till vid vuxeninitierade lekar likaså elevinitierade lekar.

6.8 Fri lek

För att ringa in området som vi har valt att kalla fri lek så valde vi att ställa den emot den leken som initieras av vuxna, vi frågade lärarna vad fördelen med vuxen initierad lek kontra fri lek är. Respondenternas svar:

"Fri lek finns alltid att välja på hos oss."

(Lärare 2)

"Mycket av leken på skolgården är fri lek."

(Lärare 1)

"*Den fria leken är att eleverna själva får träna på att skapa lekar och utveckla sin fantasi skulle jag säga i den fria leken."*

(Lärare 5)

"Är det fri lek, så kanske vi har, vi har vi ändå struktur, har vi ändå ramar, du får välja mellan lego, kappla, rita, spela spel till exempel, då får de välja, då blir det ju fritt, inom där."

(Lärare 6)

"Det är inte fri lek utan fria möjligheter för det barnet så känner barnet sig mer välmående ute i skogen än vad den gör inne."

(Lärare 3)

6.9 Meningsfull fritid

För att skapa oss en bild av hur de olika lärarna arbetar med och förhåller sig till läroplanen så valde vi först och främst av att smalna ner området lite. En fråga i likhet med hur arbetar ni med läroplanen hade blivit för stor och vag. Vi valde därför att lägga fokus på ett begrepp som vi tycker ringar in det som sker i utomhusmiljön på ett adekvat sätt. Meningsfull fritid är något som är återkommande i Lgr22 (2022) och något som alla lärare i fritidshem bör förhålla sig till enligt läroplanen. Eleverna är i fritidshemmet på sin fritid efter skolan och då bör det som sker i fritidsverksamheten upplevas som meningsfullt. På frågan om läroplanen och elevers meningsfulla fritid så var det en samklang hos de respondenterna i våra intervjuer.

"Vi jobbar mycket med att kunna erbjuda en meningsfull fritid till barnen och utgår då ifrån barngruppen, vad behöver dem, vilka behov har dem, och vilka olika intressen har de, och vad behöver dem."

(Lärare 1)

"Och att barnen får liksom en? Meningsfull fritid helt enkelt, så det är kul." (Lärare 2)

"Det kan jag väl erkänna att vi inte gör det. Det gjorde vi i början, men sen har vi insett att de står allting som man gör det står hela tiden så vi kan alltid koppla till läroplanen, så vi gör i princip lite det som vi tycker passar och sen så, aa oj, det kunde vi koppla till ett utav målen."

(Lärare 5)

"De som leker och har lek i gång är ofta väldigt nöjda med det de gör och då tänker jag att då får de fortsätta, och vara nöjda."

(Lärare 3)

Lärare 3 och 5 uppgav att de inte utgick från läroplanen i sin planering utan mer från elevernas intressen och behov.

6.10 Lekkompetens

Under våra intervjuer till lärarna ställde vi frågor relaterade till lek i utomhusmiljön och hur lärarna i fråga förhåller sig till det. Något som vi inte hade tänkt på innan var det som kallas för lekkompetens.

"Det är ju lite det här att du måste lära barnen och leka för att de ska kunna bli lekskickliga, istället för att de ska bli såhär, men, ja vad kan vi göra?"

(Lärare 6)

Även lärare 3 uppger att lärarna på hens avdelning behöver introduceras till lek.

"Introducerar lekar, då flertal elever saknar lekkompetens."

(Lärare 3)

"Också den styrda leken behövs för att hjälpa dem som inte kanske har fantasin själv eller svårt att komma i gång."

(Lärare 2)

7.0 Diskussion

I följande kapitel kommer vi att analysera det resultat som vi har fått fram under våra intervjuer och observationer tillsammans med tidigare forskning. Vi kommer att använda oss av det vi såg under våra observationer, vetenskapliga artiklar och litteratur som vi har använt under arbetets gång. Vi kommer dela upp vår diskussion i syftesdiskussion för att analysera innehållet utifrån studiens syfte och frågeställningar. Under resultatdiskussion, kommer vi att analysera innehållet från studien utifrån de intervjuer och de observationer vi har gjort under arbetets gång. Vi kommer att addera olika förslag för vidare forskning inom ämnet där vi lyfter fram vilken relevans vår studie har för fritidshemmens verksamhet på skolor idag. En avslutande reflektion kommer att sammanfatta studien som helhet.

7.1 Syftesdiskussion

Syftet med vår observation och intervjustudie var att få kunskap om och förståelse för hur lärare i fritidshem inkluderar eleverna i lärande och lek i utomhusmiljön och hur de strukturella villkoren påverkar lärares planering. Vi utgick utifrån en kvalitativ metod för att få en djupare förståelse av lärares förhållningssätt till lek och lärande i utomhusmiljön och dess strukturella villkor.

Något som blev tydligt för oss under våra observationer och även under intervjuerna var att alla lärare arbetar utifrån olika strukturella villkor när det kommer till utomhusmiljön. Lärares strukturella villkor som till exempel antalet elever på fritidshemmet påverkar undervisningen. Hur skolgården är utformad och vad lärare och elever har för tillgång till olika platser i närmiljön. Vilka tidigare erfarenheter av utomhusmiljön som läraren har är några faktorer som påverkar hur lärarna förhåller sig till utomhusmiljön på fritidshemmet.

7.2 Resultatdiskussion

Utifrån intervjuerna och de olika observationerna på skolorna har vi sedan sammanställt ett resultat. Sedan använder vi vetenskapliga artiklar från tidigare forskning i ämnet för att kunna analysera materialet i vår empiriska studie. Utifrån sammanställningen av intervjuerna och observationerna har vi underrubriker som sammanfattar resultatdiskussionen *lek initierad av lärare, lek initierad av elev, elevers delaktighet, påverkar antalet elever, lärandet genom lek, meningsfull fritid och lekkompetens.* Dessa underrubriker används för att redogöra en slutsats till studiens resultat tillsammans med flertalet vetenskapliga artiklar och litteratur.

7.2.1 Lek initierad av lärare

Under våra observationer såg vi några exempel på situationer som kan räknas som lek initierad av lärare. När lärare på fritidshem delade ut *medierande* redskap, dessa kunde sedan eleverna leka med. Det kunde vara en stjärtlapp, en täljkniv eller boll för att nämna några exempel.

Vi såg även att lärare 2 använder utomhusmiljön som ett medel för lärande men också för lek kombinerat. Lärare 2 vill skapa ett dynamiskt förhållningssätt där eleverna själva får vara delaktiga i lärandet utan att de är medvetna om det.

Det som är av stor vikt för lärare 3 beskriver hen under utomhusmiljön "vi ger valmöjligheter till eleverna, men försöker styra upp också så att vi har åtminstone någon plan inför varje aktivitet som vi utför" (Lärare 3). Under en annan observation så såg vi en lärare som tog ut en högtalare och började spela musik på skolgården. Detta engagerade många elever som började att dansa och hoppa runt i takt till musiken. Även här var det lärarens engagemang som var avgörande för att det skulle bli av, läraren använde sig av ett enkelt *medierande verktyg* som en högtalare för att skapa ett lektillfälle för många elever. Eleverna reflekterar inte över det lärande som sker i leken i utomhusmiljön. Vilket skapar en brygga mellan lärande och lek för eleverna.

Enligt Holmberg (2020) så har inte eleverna någon skyldighet att delta i den organiserade undervisningen i fritidshemmet. Lärare 6 uppger att hen har planerat alla dagar på fritidshemmet så att hen ska interagera hela läroplanen för fritidshemmet med olika aktiviteter. Vi betonar att detta påvisar hur lärares förhållningssätt avseende läroplanen är olika, vilket även skapar olika förutsättningar för eleverna i utomhusmiljön.

I läroplanen framkommer det att "begreppet undervisning ska ges en vid tolkning i fritidshemmet där omsorg, utveckling och lärande utgör en helhet" (Lgr22, s. 25, 2022). Detta innebär att även om elever ska ges möjlighet till fri lek så kan de behöva stöttning av en lärare, vilket kan innebära att planera aktiviteter. Enligt Skolverket (2011) ska samspel med andra innefatta att stötta och även utmana för att utvecklas och uppnå lärande. Även pedagogisk planering är av vikt för att kunna fullgöra det pedagogiska uppdraget i fritidshemmet (Skolverket, 2011).

I början av vårt arbete och även under våra observationer upplevde vi att lärarna mest stod bredvid och inte engagerade sig i elevernas lekar. Under våra intervjuer var det dock många lärare som angav att de är viktigt att de är med i närheten som ett stöd i leken. Pramling Samuelsson & Johansson (2009) betonar i sin studie vikten av en traditionell lärarroll som fungerar som en brygga för socialt samspel mellan elever. Både elever och lärare känner sig

trygga med denna form av socialt samspel i lekrelaterade maktpositioner. Pramling Samuelsson & Johansson (2009) betonar även att den traditionella lärarrollen, det vill säga kunskaper och makten att veta hur och vad saker och ting ska vara, sätter prägel på den pastorala makt som finns i den sociala aspekten. Pramling Samuelsson & Johansson (2009) lyfter fram att elevernas initiativ till leken har med de vuxnas förhållningssätt att ge eleverna möjligheterna.

Vi delar Pramling Samuelsson & Johansson (2009) uppfattning gällande vuxnas förhållningssätt som påverkar elevernas möjligheter till lek. Pramling Samuelsson & Johansson (2009) betonar att det krävs ett förhållningssätt som utvecklar en målinriktad strategi som inkluderar lek och lärande i utomhusmiljön på fritidshemmet. Enligt Skolverket (2011) innebär lärande att det kan ske genom samtal, interaktion med andra personer samt att elever iakttar andras beteenden och *approprierar*. Lärandet är även situationsbaserat och starkt knutet till dess kontext, vilket innebär att det kan ske i informella sammanhang (Skolverket, 2011).

Kulturella redskap såsom till exempel samtal mellan elev och lärare skapar möjlighet för förståelse genom vardagliga begrepp, vilket i sin tur leder till *approprierande* av *språkliga redskap* (Säljö, 2020). Detta innebär att lärarna i vår studie använder *approprierande* verktyg såsom *kulturella* samt *språkliga* när de initierar lekar. Vuxeninitierade lekar innebär att eleverna *approprierar* kunskap, i detta fall kunskap om nya lekar och dess lekkompetens och respondenterna *medierar* genom de *språkliga* och *kulturella redskapen*. När respondenterna *medierar* använder de sin egen medvetenhet i dess kontext för att skapa trygghet och även struktur i leken (Skolverket, 2011).

7.2.2 Lek initierad av elev

Under våra observationer upplevde vi att majoriteten av eleverna på fritidshemmet i utomhusmiljön själva initierade olika lekar genom eget intresse. Det framkom att eleverna oftast skapade olika lekar tillsammans med varandra. Lärarna tog mer utav en observerande roll där samtal med andra lärare var i fokus för personalen på skolorna. Lärarna från intervjuerna medgav att den egna initierade leken av eleverna skapade mer meningsfullhet och intresse bland elevgruppen.

Änggård (2009) betonar i sin studie att fritidshemmen har olika möjligheter till leksaker som *approprierande verktyg* för eleverna i utomhusmiljön. Olika möjligheter skapar olika förutsättningar för elevers lekar som styrs av vilket förhållningssätt lärare skapar för eleverna genom lärares pastorala makt. En lärare under observationen vägrade öppna lekboden för eleverna på grund av att lekboden alltid öppnades vid en viss tidpunkt. Flertalet av *approprierande verktyg* blev tillgängliga för eleverna efter tjugo minuter under fritidshemsrasten. Vi upplevde att lärarens pastorala makt, strukturella villkor och normer på fritidshemmet fick konsekvenser för elevers självinitierade lek och möjligheter till lärande genom lek. Skolverket (2011) betonar vikten av en medvetenhet hos lärare för att skapa

möjligheter för alla elever till lärande och lek i dess sammanhang. Strukturella förutsättningar och kollegiala normer har en påverkan på lärares förhållningssätt.

Lärare 6 från intervjuerna betonar att fritidshemmets läroplan ska tolkas som en förlängd arm av skolan. Lärare 6 vill styra och undervisa eleverna till ett lärande i olika lekar för att styra mot styrdokumenten. Vilket leder till att lärarens förhållningssätt skapar en form av lärande enbart i fritidshemmet. Något som var intressant med denna tolkning av fritidshemmets läroplan var att lärarna 7 som arbetade i fritidshemmet på samma skola som lärare 6 tolkade läroplanen på annat sätt. Lärare 7 skapade egna förutsättningar och möjligheter för eleverna till fri lek på rasterna under skoltiden. Hur lärares olika förhållningssätt skapar olika möjligheter för eleverna i utomhusmiljön på fritidshemmet är intressant att forska vidare om.

Genom att eleverna ges möjlighet att använda olika verktyg till lek så kan eleverna initiera egna lekar. Änggård (2009) betonar vikten av att beroende på dess förutsättningar och möjligheter som finns, så *approprierar* elever nya lekar utefter dess förutsättningar. Detta innebär att de strukturella förutsättningarna på fritidshemmet påverkar elevernas möjligheter till att *appropriera* till exempel nya lekar.

Medvetenhet hos läraren är viktig för att synliggöra kontexten de befinner sig i och för att ge eleverna möjlighet till lärande i dess sammanhang i leken, vilket framkommer i vår studie. Strukturella förutsättningar har också en påverkan på lärares förhållningssätt (Skolverket, 2011).

7.2.3 Elevers delaktighet

Något vi observerade på två av de sex fritidshemmen vi besökte var personal som arbetade som trivselledare. Det är en tjänst där skolan i fråga betalar för, så att de kan skapa lärande genom olika lekar. Två eller tre lärare går en utbildning där de får lära sig om lekar i utomhusmiljön. Efter att lärare har gått en utbildning så väljs ett antal elever ut som trivselledare, de får sedan hålla i aktiviteter på skolgården som det är fritt fram för alla elever att delta i. Detta är ett tydligt exempel på när eleverna får vara delaktiga i det som sker i utomhusmiljön, det var som sagt två skolor som vi observerade att de använde sig av detta. Det var bara en av lärarna som nämnde trivselledarutbildningen i sin intervju när vi frågade hur de använder sig av utomhusmiljön på fritidshemmet. Under våra intervjuer så hade vi mycket fokus på just lärarnas förhållningssätt och den lärare som inte nämnde något om det i sin intervju kanske inte var en av de lärare som har gått den utbildningen.

Blatt & Shume (2019) lyfter fram hur man kan förbättra utomhusmiljön genom att involvera eleverna i planeringen av den. Eleverna i studien fick måla bilder av hur de ville att skolgården skulle se ut och sammanfattningsvis kan man säga att de förändringar som gjordes på

skolgården utifrån elevernas önskemål blev positiva. Lärarna såg också ett värde i att lyssna på elevernas åsikter. Detta visar på vikten av att lyssna på eleverna, deras önskemål och tankar i utformningen och det som sker i utomhusmiljön. Det har de skolor som använder sig av trivselledare programmet gjort, sen kan det vara så att förutsättningar som budget och dylikt påverkar skolans möjlighet att köpa in den tjänsten. Vilket kan påverka elevernas delaktighet och möjligheter för lärande och lek.

Andra sätt som lärare inkluderade elever på var genom elevråd, att lyssna på elevernas tankar och samtal samt en förslagslåda. Blatt & Shume (2019) betonar att det är skolans uppgift att forma eleverna genom sitt deltagande. Eleverna får vara med och påverka utformningen av fritidshemmet, vilket utvecklar färdigheter som självbestämmande och kreativitet. Under våra observationer var vi observatörer och inte delaktiga på något elevråd, istället så prioriterade lärarna att visa oss när de spenderade tid i utomhusmiljön på olika sätt. Detta är förståeligt med tanke på att det var lärarna som vi ville observera när vi frågade om vi fick komma och observera. Vi får helt enkelt lita på att lärarna använder sig av elevråd på de olika fritidshemmen för att inkludera eleverna i planeringen.

Brodin (2011) betonar att utomhusmiljön är ett medel i sig för att utvecklas tillsammans med eleverna som lärare. I utomhusmiljön använder eleverna fler sinnen och upptäcker nya saker i och runt närmiljön på fritidshemmet. Utomhusmiljön är enligt Brodin (2011) en miljö som ökar deltagarnas välbefinnande och livskvalitet förutsatt att miljön är tillgänglig. Naturen stimulerar och motiverar elevernas lärande och sociala miljö. Naturen är också fri från prestation och tvång, det är tillåtet att snubbla eller göra en liten egen iakttagelse vid sidan av stigen som ett exempel. Lärare 3 nämner i studien att utomhusmiljön är en plats där eleverna på fritidshemmet mår bra av att vara. Lärare 3 betonar vikten av utomhusmiljön för elevernas välmående med NPF diagnoser.

"Det blir lätt stökigt inomhus, men när man kommer ut på fritidshemmet upplevs eleverna mycket lugnare."

(Lärare 3)

Genom Brodins (2011) forskning och genom resultatet från lärare 3 så kan vi dra slutsatsen att de har samma utgångpunkt. Utomhusmiljön har en viktig och stor roll på fritidshemmet för elevernas välmående, lärande och lek tillsammans.

Aminpour m.fl., (2020) betonar att elevers plats för lek skapas från utrymmen som inte är planerade eller designade för just den leken. Det är elevernas egna uppfattningar och intresse som skapar och leder vägen till leken och platsens betydelse.

Det är av stor vikt att eleverna styrs av eget intresse på fritidshemmet. Det framgår i Lgr22 (s. 22, 2022) "I undervisningen ska eleverna också ges möjlighet att utveckla förtrogenhet med demokratiska principer, arbetssätt och processer genom att de får vara delaktiga, utöva inflytande och ta ansvar i verksamheten."

Enligt Säljö (2020) innebär samverkan mellan elev och lärare pedagogiska konsekvenser. Hur eleverna får vara delaktiga i sitt lärande påverkar deras lärande (Säljö, 2020). Lärare 7 och 1 är konsekventa med att de samtalar tillsammans med eleverna om vad de vill göra till exempel i utomhusmiljön på fritidshemmet. Eleverna får på så sätt vara delaktiga i deras egna lärande avseende lärande och lek på fritidshemmet.

7.2.4 Strukturella villkor och antal elever

Under våra observationer från de sex olika skolorna har vi fått information kring hur många elever som är inskrivna på varje fritidshem. Det varierar kraftigt från skola till skola. En skola har 350 elever på fritidshemmet men endast 13 lärare. Vilket blir 27 elever per personal. En av de andra intervjuade skolorna har 46 elever inskrivna på fritidshemmet och fem lärare med olika utbildningsbakgrund. Vilket resulterar i nio elever per personal. Dessa skillnader på fritidshemmen skapar olika förutsättningar beroende på vart du arbetar som lärare i fritidshem. Skolverket (2020) betonar i sin studie att genomsnittet på fritidshemmen i Sverige är 11,8 elever per tjänstgörande personal på fritidshemmet. Skolverket betonar genom sin studie att elevgrupperna fortsätter att öka i framtiden, trots att lärare 2, 5 och 6 hävdar att de för tillfället behöver överleva dagen med många vikarier och för lite personal gentemot elevantalet. Förhållningssättet blir lidande enligt dessa tre lärare där fri lek oftast används för att överleva eftermiddagen. Det blir en form av arena där omsorg står i framkant och det lärande från planering och vuxeniniterade undervisningsmoment får underprioriteras.

"Antal elever påverkar ej planering i utomhusmiljön. För mig är det mycket lättare att erbjuda vad gruppen har för intresse och behov genom samtal för att kunna erbjuda en meningsfull fritid."

(Lärare 1)

Lärare 1 uppger att hens planeringen utgår från vad eleverna är intresserade av. Det är något som styr mot Lgr22 (s. 22, 2022) "Undervisningen i fritidshemmet kompletterar förskoleklassen och skolan genom att lärandet i högre grad ska vara situationsstyrt, upplevelsebaserat och grupporienterat samt utgå från elevernas behov, intressen och initiativ. Det innebär att olika förhållningssätt har en stor betydelse på hur och vad eleverna ges för möjligheter oberoende på antalet elever i elevgruppen enligt vår tolkning av lärare 1 i studien. Samtidigt finns det enligt Lärare 1 en *"smärtgräns"*, *"det behövs rimliga nivåer"*. Vilket kan tolkas olika beroende på mottagaren i frågan.

Det vi observerade och det som lade grunden till våra intervjufrågor var att elevernas trygghet, lärande och lek varierade beroende på lärarnas förhållningssätt. Det var en lärare som arbetade med olika lekar i snön i en utomhusmiljö och där upplevde vi att eleverna hade bra fokus och läraren var rak och tydlig i sin kommunikation. Det var först när vi sedan intervjuade samma lärare som hen förklarade att tolv av de femton elever som deltog i aktiviteten har någon form av NPF diagnos.

"Det är inte fri lek utan fria möjligheter för det barnet så känner barnet sig mer välmående ute i skogen än vad den gör inne. Det är det liksom så det är. Viktigaste för Mig är att barnen mår bra. Och att De känner sig Väldigt trygga när de är utomhus, så Det blir väldigt svårt För mig att ha koll på 13 elever med diagnos om alla börjar gråta då Är det kört? För mig, då behöver jag genom personal till den personen för att det ska Kunna må bra. Viktigt är att Bara liksom lugna ner sig ta det lugnt, känna sig trygg och sen vad komma ner igen."

(Lärare 1)

Brodin (2011) betonar att utomhusmiljön är en miljö som ökar deltagarnas välbefinnande och livskvalitet förutsatt att miljön är tillgänglig, naturen stimulerade och motiverade deltagarnas lärande och sociala miljö. Naturen är också fri från prestation och tvång, det är tillåtet att snubbla eller göra en liten egen iakttagelse vid sidan av stigen enligt författaren.

Detta blir intressant att ställa mot det som vi såg på vår observation. Platsen som vi var på ansåg vi var tillgänglig för de elever på skolan med tanke på att vi fick promenera i fem minuter för att ta oss dit. Det var också en planering som inte hade något typ av prestation i baktanke, lärarens tanke var att alla elever skulle få upptäcka tillsammans med hen, vad man kan göra med snö. Som läraren sa så handlar det hela om en trygghet, och enligt hen så kan utomhusmiljön erbjuda den tryggheten. De strukturella villkoren som omgärdar skolan påverkar lärares förutsättningar att erbjuda en meningsfull fritid i utomhusmiljö. Tryggheten var även ett återkommande tema i våra intervjuer, det var många lärare som förmedlade om att eleverna blir trygga om läraren är med i bakgrunden och bara står bredvid. Ifall det skulle hända något.

Strukturella villkor påverkar lärares möjligheter, vilket innebär att lärare får anpassa deras förhållningssätt (Skolverket, 2011). Lauritzen m.fl., (2016) betonar att stora elevgrupper försvårar lärares pedagogiska undervisning.

Pramling Samuelsson, m.fl., (2015) lyfter fram att det är av vikt att lärare funderar över konsekvenserna för eleverna i stora elevgrupper med tanke på elevens lärande, utveckling och allmänna meningsfullhet. När personaltätheten sjunker och elevgruppens storlek ökar, resulterar det i att tryggheten minskar för både personal och elever. Det blir fler elever att ta hänsyn till och det lärande uppdraget som lärare ska förhålla sig till blir därmed en konsekvens av ökat antal elever mot personaltäthet.

7.2.5 Lärande genom lek

Vi delar Holmberg & Kanes (2020) uppfattning avseende lek, att det finns två olika definitioner. Leken blir ett a*pproprierande verktyg* för att eleverna ska kunna få kunskap om olika saker, det handlar till exempel om att samarbeta med andra elever, att lära sig använda olika verktyg såsom en boll eller en kniv i skogen. Om läraren i fråga känner sig trygg med att undervisa eleverna i utomhusmiljön, kommer det att skapa större mening för eleverna. Szczepanski (2015) lyfter fram att lärares egna erfarenheter gällande platsen i utomhusmiljö har en påverkan för hur de *medierar* genom att använda språkliga och kulturella redskap. Vi delar även Szczepanski (2015) slutsats om att lärares egna erfarenheter påverkar förhållningssättet till utomhusmiljön.

Utifrån det sociokulturella perspektivet anses lärandet ske genom samspel, i detta fall genom lek (Säljö, 2020). Enligt Säljö (2020) innefattar det sociokulturella perspektivet hur lärare samt elever samspelar med varandra. Detta innebär att lärande sker i interaktion med andra samt genom olika *approprierande* redskap.

Lärares förhållningssätt har en påverkan för lärandet genom leken då deras egna erfarenheter och kunskaper sker i samspel med elever (Säljö, 2020). Szczepanski (2015) betonar att lärares egna upplevelser för utomhusmiljö är viktig för att skapa meningserbjudande avseende platsen. Szczepanski (2015) lyfter även att platskänslan utomhus påverkar relationen till platsen. Vilket innebär att lärandet samspelas mellan teori och praktik för att kunna förena lärande med sinnena för eleverna i en platsrelaterad utomhuskontext.

7.2.6 Meningsfull fritid

Denna studie belyser hur lärare använder mediering genom *språkliga redskap, kulturella redskap* samt *materiella redskap* för fri lek och för elevernas meningsfulla fritid. Genom att använda *kulturella redskap* för att kommunicera med eleverna kan lärarna få kunskap om elevernas intressen och erfarenheter av till exempel lek och för att skapa en meningsfull fritid i fritidshemmet. Eleverna ges möjlighet att appropriera kunskap genom samtal med lärare. På så sätt får elever kunskap om sitt lärande. Vi betonar att det är lärarens egna erfarenheter som påverkar förhållningssättet och hur de väljer att strukturera upp tiden som eleverna är på fritidshemmet. Szczepanski (2015) lyfter fram att lärares egna erfarenheter har en påverkan till hur de förhåller sig till utomhusmiljön. Vilket påverkar elevernas möjlighet till meningsfull fritid.

7.2.7 Lekkompetens

Enligt Lgr (22) ska eleverna i undervisningen ges möjlighet att bearbeta intryck, pröva sin identitet, utveckla kreativitet samt sin förmåga att samarbeta och kommunicera. Detta blir tydligt för de svar som respondenterna angav. Att arbeta med elevernas lekkompetens blir något som lätt kan kopplas till läroplanen. Lärare 7 nämner i sin intervju att eleverna har svårt att leka i dagens kontext. Det behövs vuxeninitiativ till lek för att en lekkompetens ska verkställas i elevgruppen. Lärare 7 beskriver saknaden av lekkompetens i sin elevgrupp.

"Jag tror ju starkt på du måste ha initierat innan med dem för eller senare, det är för att de ska kunna bli självgående."(Lärare 7)

Lärare 3 och lärare 6 betonar att eleverna behöver introduktion till lekar på grund av att de inte klarar av att leka själva. De anser båda två att eleverna har svårt att leka utan några regler från en vuxen. Därav har de två lärarna gemensamt som förhållningssätt att skapa regler och lekar som utgår från ett vuxeninitierat perspektiv i lek och lärande.

7.2.8 Fri lek

Aminpour m.fl., (2020) lyfter fram att elevers egna intressen samt uppfattningar skapar förutsättningar till leken och även platsens betydelse. Den fria leken som inte är planerad skapas utefter den miljö eleven befinner sig i. Hammarsten (2019) betonar att utomhusmiljöer som inte är initierade av lärare skapar möjligheter för elever att initiera till fri lek. Detta innebär att elever kan skapa lekar utefter deras förmågor samt intressen. Hammarsten (2019) lyfter även att elevernas sociala interaktion är av betydelse för att elevernas förmågor ska komma till uttryck. Detta påvisar hur elever *approprierar* utefter vad lärare *medierar* och vilka *medierande redskap* som används.

8.0 Förslag för vidare forskning

Fritidshemmet är en arena som det inte har forskats så mycket på innan, under vår studie så upplevde vi att vi fick en bra respons när vi frågade skolor om de vill ställa upp på vår observation och även en intervju. Detta ser vi som positivt då det är en del i att professionalisera den verksamhet som bedrivs på fritidshemmen. Hade det varit så att lärarna hade varit otillgängliga för oss studenter å hade det varit svårt att genomföra vår studie men eftersom vi fick bra respons så tror vi att det kommer fortsätta att vara så om det finns fler som vill forska på fritidshemmet, eller hur fritidshemmen arbetar med utomhusmiljön på något sätt. Vi tror också att det finns mycket att hämta genom att intervjua lärare och få reda på hur de förhåller sig till olika ting som påverkar verksamheten. Hur de som är verksamma i verksamheten ser på sin egen verksamhet, där tror vi att det finns mer forskning att göra.

Hälften av tiden på fritidshemmet är i utomhusmiljön. Oftast börjar lärarna att använda utomhusmiljön för att sedan gå in med eleverna. Har det med omsorg att göra. Blir det mer lärande och lek i utomhusmiljön. Blir en form av norm att gå in med eleverna på fritidshemmet när det kommer till en viss tid. Något inom detta skulle kunna addera till vår studie för att interagera lärande och lek kontra inomhus.

9.0 Avslutande diskussion

Något som har blivit tydligt för oss under denna studies gång är att det är lärarens förhållningssätt som påverkar hur lärande och lek sker i utomhusmiljön. Hur de *medierar* och vilka *språkliga* samt *kulturella redskap* lärare använder sig av beror på deras egna erfarenheter och hur de samspelar tillsammans med eleverna. De strukturella förutsättningar på skolan såsom antalet elever som är inskrivna på fritidshemmet och skolgårdens utformning är två strukturella förutsättningar som påverkar lärarens möjligheter. Men under observationerna på skolorna märkte vi att det går att arbeta runt dessa strukturella förutsättningar beroende på om läraren har ett nyfiket förhållningssätt till utomhusmiljön. Lärare som till exempel är utbildade scouter och har ett större intresse för aktiviteter i utomhusmiljö samt val av plats skapar ett intresse för egen skull. Detta innebär att lärares tidigare erfarenheter har en påverkan för elevernas möjligheter avseende lärande och lek i utomhusmiljö.

Lärare med tidigare bakgrund som scout eller intresse för utomhusmiljön tenderar att skapa förutsättningar för eleverna att lärande och lek kan kombineras för elevernas egen meningsfulla fritid. De elever som får denna form av undervisning skapar ett eget initiativ till lek som förenar lärande och lek till ett livslångt lärande. Vilket styrs mot läroplanen Lgr22 (2022).

En reflektion av observationerna vi gjorde när vi var på skolorna är att eleverna klarar av att leka själva. De klarade av att vara i leken utan något stöd från en lärare. Det blir intressant att ställa mot det som många lärare angav i deras intervjuer, att de behövde hjälpa eleverna att skapa en lekkompetens eller att bli lekskickliga. Trots detta så anser vi att eleverna på skolorna vi besökte är kapabla till att både initiera och hålla igång lekar utan att en vuxens initiativ till lek. Lärarens roll är mer att finnas till som en trygghet på rasten om det skulle hända något, vid eventuella konflikter eller behov.

När det kommer till frågan hur lärarna på fritidshemmet inkluderar eleverna i planeringen av leken så är det tydligaste svaret från intervjuerna i studien att lärarna använder sig av fritidsråd. Det är en bra metod för att lyssna på vad eleverna vill och hur lärarna kan ta tillvara på deras önskemål och meningsfulla fritid. Andra metoder för att inkludera eleverna var genom informella samtal och en önskelåda, vi upplever att alla strategier där eleverna får uttrycka vad de tycker är bra för att synliggöra elevernas delaktighet på fritidshemmet och i utomhusmiljön. En del lärare betonar vikten av det informella samtalet som ett tydligt perspektiv på elevens delaktighet. Eftersom lärare i fritidshem enligt Lgr22 (2022) ska inneha ett förhållningssätt som motsvarar att vara mer situationsstyrt där elevens intresse och meningsfulla fritid står i framkant i verksamheten. Vilket tyder från intervjuerna att läroplanen och lärarnas förhållningssätt förenas i en delaktighet för eleverna. Beroende på antalet elever och strukturella villkor på de olika skolorna skapar det olika förutsättningar för lärarna att ge delaktighet i elevgruppen. Det som är av största vikt är att varje elev i varje elevgrupp upplever att de deltar till fritidshemmet på deras egna villkor och behov. Det är något som vi upplevde genom våra observationer och intervjuerna att elevernas egen delaktighet behöver forskare inom ämnet fördjupa sig vidare i. Vi vill genom denna studie kunna ge en inblick i deras

delaktighet men för att kunna få mer validitet i detta område behöver vi intervju elever för att få med deras perspektiv.

Under våra intervjuer framkom det att många av lärarna anser att lärande och lek är två fenomen som är beroende av varandra. När lärande sker i leken så är det något positivt eftersom blir meningsfullt för eleverna. Under våra observationer såg vi att en av lärarna använde snön för att skapa en lärande situation, eleverna fick måla i snön med olika färger och vara kreativa i utomhusmiljön. Vår upplevelse av detta var att eleverna inte tänkte på detta som ett lärande moment utan istället något som var lek. Här återkommer vi återigen till lärarens förhållningssätt och tidigare erfarenheter som skapar en situation för eleverna där både lärande och lek var närvarande.

Ett annat fenomen som vi stötte på under våra observationer var det som kallas för trivselledare. Det är en tjänst som skolor köper in där de utbildar lärare i att lära eleverna att hålla i olika typer av aktiveter utomhus på rasten. På två av de sex skolor vi besökte så använder de sig av detta, detta är också något som integrerar lek och lärande på ett bra sätt. Eleverna som är ansvariga för leken lär sig både att instruera och leda lekar. Det blir även ett sätt för eleverna att vara delaktiga i leken på fritids, de får välja vilken aktivitet de vill göra på rasten.

Referenslista

Aminpour, F., Bishop, K., & Corkery, L. (2020). The hidden value of in-between spaces for children's self-directed play within outdoor school environments. *Landscape and Urban Planning, 194*, 1-16. https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2019.103683

Barmark, M., & Djurfeldt, G. (2020). *Statistisk verktygslåda: Att förstå och förändra världen med siffror.* Studentlitteratur.

Bilton, H. (2020). Values stop play? Teachers´ attitudes to the early years outdoor environment, *190*(1), (12-20). https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1653548

Blatt, E & Shume. J. T. (2019) A socialcultural investigation of pre-service teachers outdoor experiences and perceived obstacles to outdoor learning, *25*(9), 1347-1367. https://doi.org/10.1080/13504622.2019.1610862

Brodin, J. (2011). Kan utomhuspedagogik stödja lärande och inkludering? : Personer med intellektuella funktionsnedsättningar. *Social-medicinsk Tidskrift, 88*(5), 445-458. https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/707/581

Colnerud, G., & Granström, K. (2015). *Respekt för lärarprofessionen : Om lärares yrkesspråk och yrkesetik*. Liber.

Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2015). Att få kunskap om samhället genom att fråga folk. I G. Ahrne., & Svensson, P. & C. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 34–53). Liber.

Hammarsten, M. (2021). What are Schoolchildren doing Out There?: *Children's Perspectives On Affordances In Unedited Places Built Environment*, *47*(2), 186-205. https://doi.org/10.2148/benv.47.2.186

Hammarsten, M., Askerlund, P., Almers, E., Avery, H., & Samuelsson, T. (2019). Developing ecological literacy in a forest garden: Children's perspectives. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning, 19*(3), 227-241. https://doi.org/10.1080/14729679.2018.1517371

Holmberg, L. (2020). *Perspektiv i fritidshem*. Natur och kultur.

Holmberg, L., & Kane, E. (2020). *Den tacksamma leken – Legitimering av fritidshemmet genom utbildningspolitik och forskning. 25*(2-3), *93-113.* https://doi.org/10.15626/pfs25.0203.05

Lalander, P. (2015). Observationer och etnografi. I. G. Ahrne & P. Svensson (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 93– 112). Liber.

Lauritzen, C., Strandbu, A., Rasmussen, L-M, Adolfsen, F. (2016). *Omorganisering og flere elever i klassen. Pedagogiska konsekvenser. 36*(1). *57-69. https://www-idunn-no.ezproxy.ub.gu.se/doi/epdf/10.18261/issn.1891-5949-2016-01-05*

Lundgren, U.P. (2020). Läroplansteori och didaktik-framväxten av två centrala områden. I U. P. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg (Red.), *Lärande, skola, bildning: grundbok för lärare* (s. 287–376). Natur & Kultur.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet: Reviderad 2022. (2022). Skolverket. https://www.skolverket.se/getFile?file=9718

Mårtensson, F. (2012). Hälsofrämjande äventyr med naturen som distraktion. *Socialmedicinsk tidskrift*, *89*(3), 224–231. https://socialmedicinsktidskrift.se/index.php/smt/article/view/919/728

Norodahl, K., & Johannesson, I. (2016). 'Let's go outside': Icelandic teachers' views of using the outdoors. *Education 3-13, 44*(4), 391-406. https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1080/03004279.2014.961946

Pramling Samuelsson, I., & Johansson, E. (2009). *Why do children involve teachers in their play and learning?,* 17(1), 77-94. https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/epdf/10.1080/13502930802689053?needAccess=true&role=button

Pramling, Samuelsson, I., Williams, P., & Sheridan, S. (2015). *Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner, 9*(7), 1-14. https://nordiskbarnehageforskning.no/index.php/nbf/article/view/108/109

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie. Om analysarbete i kvalitativ forskning*. Studentlitteratur.

Rennstam, J., & Wästerfors, D. (2015). Att analysera kvalitativt material. I. G. Ahrne, & Svensson, P. & C. (Red.), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 220–234). Liber.

Sandseter, E-B, H., Little, H., Wyver, S. (2012). Do theory and pedagogical have an impact on provisions for outdoor learning? A comparison off approaches in Australia and Norway. *Journal of adventure education & outdoor learning,12*(3), 167-182. https://doi.org/10.1080/14729679.2012.699800

Skolverket (2022) Elever och personal i fritidshem. https://www.skolverket.se/download/18.262ce2f417f697ebbea348e/1649140889946/pdf9606.pdf

Skolverket (2011) Fritidshemmet- en samtalsguide om uppdrag, kvalitet och utveckling. https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a659537/1553963852084/pdf2623.pdf

Skolverket (2014) Skolverkets allmänna råd med kommentarer. Fritidshem. https://www.skolverket.se/getFile?file=3301

Szczepanski, A., & Andersson, P. (2015). Perspektiv på plats. *Pedagogisk Forskning I Sverige, 20*(1-2), 127-149. https://open.lnu.se/index.php/PFS/article/view/1410/1254

Säljö, R. (2019). *Lärande. En introduktion till perspektiv och metaforer.* Gleerups.

Säljö, R. (2020). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I U. P. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg (Red.), *Lärande, skola, bildning: grundbok för lärare* (s. 225–284). Natur & Kultur.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm. https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2002-01-08-forskningsetiska-principer-inom-humanistisk-samhallsvetenskaplig-forskning.html

Änggård, E. "Skogen Som Lekplats – Naturens Material Och Miljöer Som Resurser i Lek." Nordic Studies in Education 29.2(2009), 221-34. https://www-idunn-no.ezproxy.ub.gu.se/doi/10.18261/ISSN1891-5949-2009-02-05

Bilaga. 1

Informerat samtycke till att delta i studien
Jag har fått muntlig och-/ skriftlig information om studien och har haft möjlighet att ställa frågor. Jag får behålla den skriftliga informationen.

- Informanten är anonym i vår studie.
- Informanten kan avbryta sin medverkan närsomhelst under pågående undersökning.
- Informanten har fått muntlig samt skriftlig information om samtycke.
- Informanten kan delta i studien på dess egna villkor.
- Om informanten väljer att avstå med sin medverkan i undersökningen ska hen inte utsättas för påverkan att delta i studien.

Information gällande ljudinspelning

Intervjun är beräknad att ta max 30 min och vi gör en ljudinspelning. Inga namn kommer att offentliggöras under eller efter inspelningen. Vi kommer att transkribera intervjun och radera ljudfilen efter godkänt examensarbete. Transkriberingen kommer att behållas enligt nya GDPR-lagen.

- Jag samtycker till att delta i studien och kan avbryta min medverkan närsomhelst.
- Jag samtycker till inspelning under intervju.

Plats och datum	Digital Underskrift